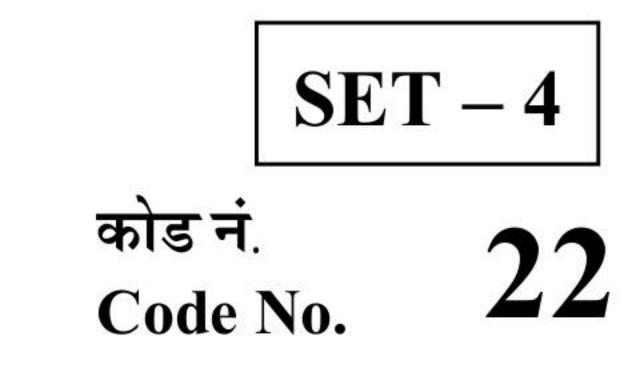
CBSE Class 12 Sanskrit Core Compartment Question Paper 2017 (July 17, Set 4-22)

Series : GBM/C

रोल नं.				
Roll No.		25 - F		

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ			
पर अवश्य लिखें ।			
Candidates must write the Code on			
the title page of the answer-book.			

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 12 हैं ।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में 16 प्रश्न हैं ।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।
- इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाहन में 10.15 बजे किया जायेगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
- Please check that this question paper contains 12 printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains 16 questions.
- Please write down the Serial Number of the question before attempting it.
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

अवधि :होरात्रयम् निर्धारित समय : 3 घंटे *Time allowed* : **3** *hours*

पूर्णोङ्का: :100 अधिकतम अंक : 100 Maximum Marks : 100

निर्देशा :

सङ्केताभावे सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि, संस्कृतेनैव लेखनीयानि । जहाँ स्पष्ट संकेत नहीं हैं, वहाँ उत्तर संस्कृत में ही दीजिए ।

Answer the questions in Sanskrit only unless stated otherwise.

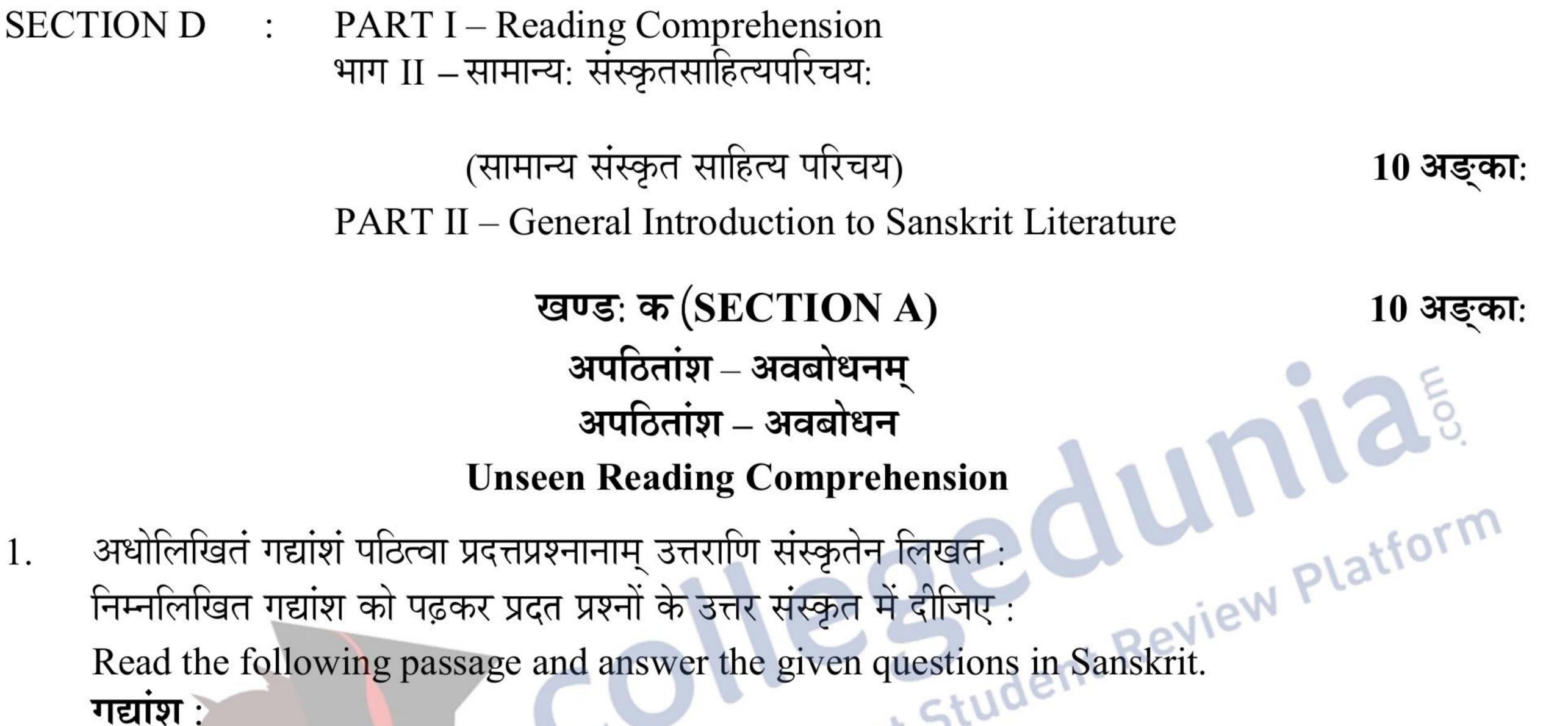
अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति । इस प्रश्न-पत्र में चार खण्ड हैं ।

There are four sections in this question paper.

22

[**P.T.O.**

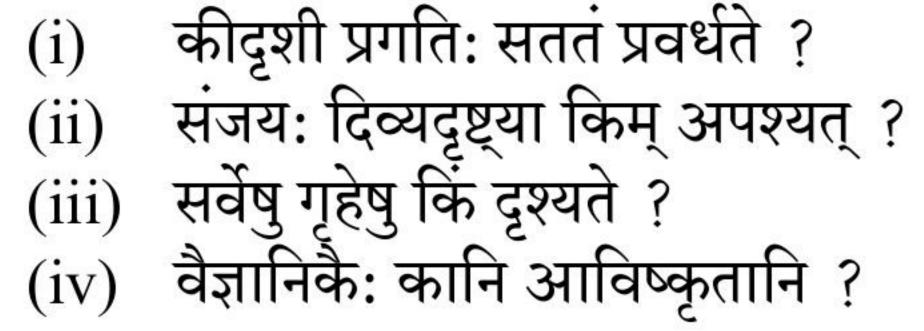

ः विगतशताब्दीतः वैज्ञानिकी प्रगतिः प्रत्येकं क्षेत्रे सततं प्रवर्धते । सर्वेषु क्षेत्रेषु नानाविधाः नूतनाः आविष्काराः विधीयन्ते । पुरा यत् असम्भवं प्रतीयते स्म, तत् साम्प्रतम् अतीव सुकरं जातम् । महाभारतकाले कुरुक्षेत्रे संजातं युद्धं संजय: दिव्यदृष्ट्या प्रत्यक्षमिव अपश्यत् । इदानीं सर्वेषु गृहेषु दूरदर्शनयन्त्रं वर्तते, येन वयं सर्वे दुरस्थक्षेत्रेषु अपि आयोज्यमानानां कार्यक्रमाणां साक्षात् प्रसारणं स्वगृहे एव पश्यामः । परम् अनया वैज्ञानिक्या प्रगत्या काचिद् हानिरपि संवृत्ता । वैज्ञानिकैः परमाणुक्षेत्रे या प्रगतिः कृता, अतिसंहारकास्त्राणि च आविष्कृतानि ततः अद्य समस्तमपि जगद् भीतमिव दृश्यते । परमाणुशक्तेः उपयोगः विद्युदृत्पादनसदृशेषु शान्तिपूर्णकार्येषु तु श्रेष्ठ: परं विनाशकारिकार्येषु अनुचित: । यदि कदाचन एतानि परमाण्वस्त्राणि आतंकवादिनां हस्तेषु निपतेयुः तदा कीदृशी हानिः भविष्यति इति विचारयन्तः प्रबुद्धा नागरिकाः परमाणुशस्त्रास्त्रमुक्तं विश्वं कामयन्ते ।

प्रश्नाः

- एकपदेनोत्तरत : (अ) एक शब्द में उत्तर दीजिए : Answer in one word.

 $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

$$1 \times 2 = 2$$

$$1 \times 4 = 4$$

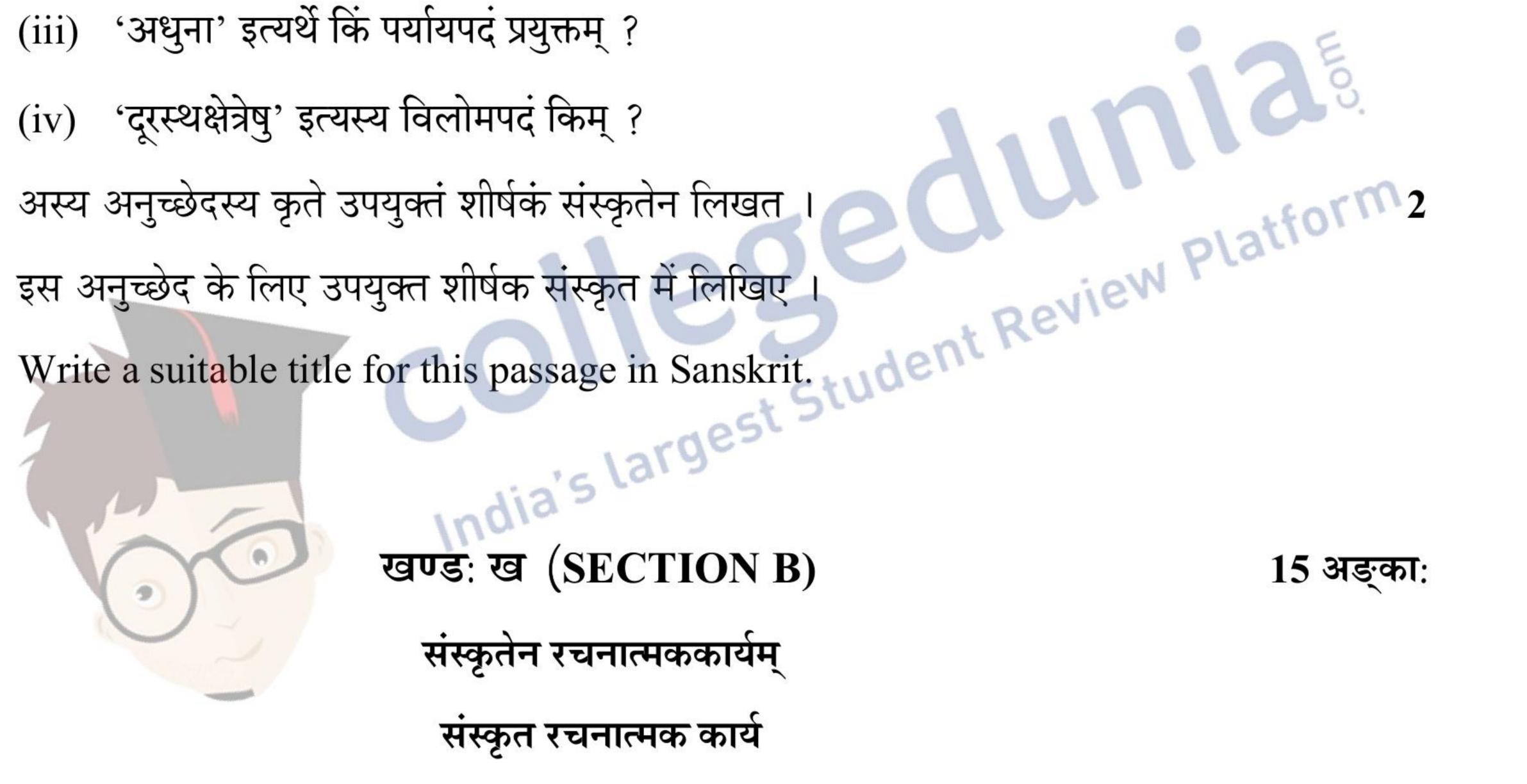
Write a suitable title for this passage in Sanskrit.

इस अनुच्छेद के लिए उपयुक्त शीर्षक संस्कृत में लिखिए।

- अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत् । (द)
- (iv) 'दूरस्थक्षेत्रेषु' इत्यस्य विलोमपदं किम् ?
- (iii) 'अधुना' इत्यर्थे किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?
- 'कार्यक्रमाणाम्' इत्यस्य विशेषणं किम् ? (ii)
- 'कामयन्ते' इत्यस्य कर्तृपदं किम् ? (i)

Answer as directed.

यथानिर्देश उत्तर दीजिए :

Sanskrit Writing Skills

भवान् वाराणसीनिवासी नचिकेताः । दुर्गापूजावकाशदिनेषु स्वमित्रं सुकेशं वाराणसीभ्रमणार्थं प्रेषिते पत्रे 2. मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पत्रं पुनः लिखतः $\frac{1}{2} \times 10 = 5$

आप वाराणसी निवासी नचिकेता हैं । दुर्गापूजावकाश के अवसर पर अपने मित्र सुकेश को वाराणसी भ्रमण के लिए भेजे पत्र में मञ्जूषा के पदों की सहायता से रिक्त स्थानों की पूर्ति कर पत्र को पुन: लिखिए :

You are Nachiketa living in Varanasi. In a letter to your friend Sukesh, inviting him to visit Varanasi during Durga Pooja holidays, fill in the blanks with the help of the words given in the box and rewrite the same.

3

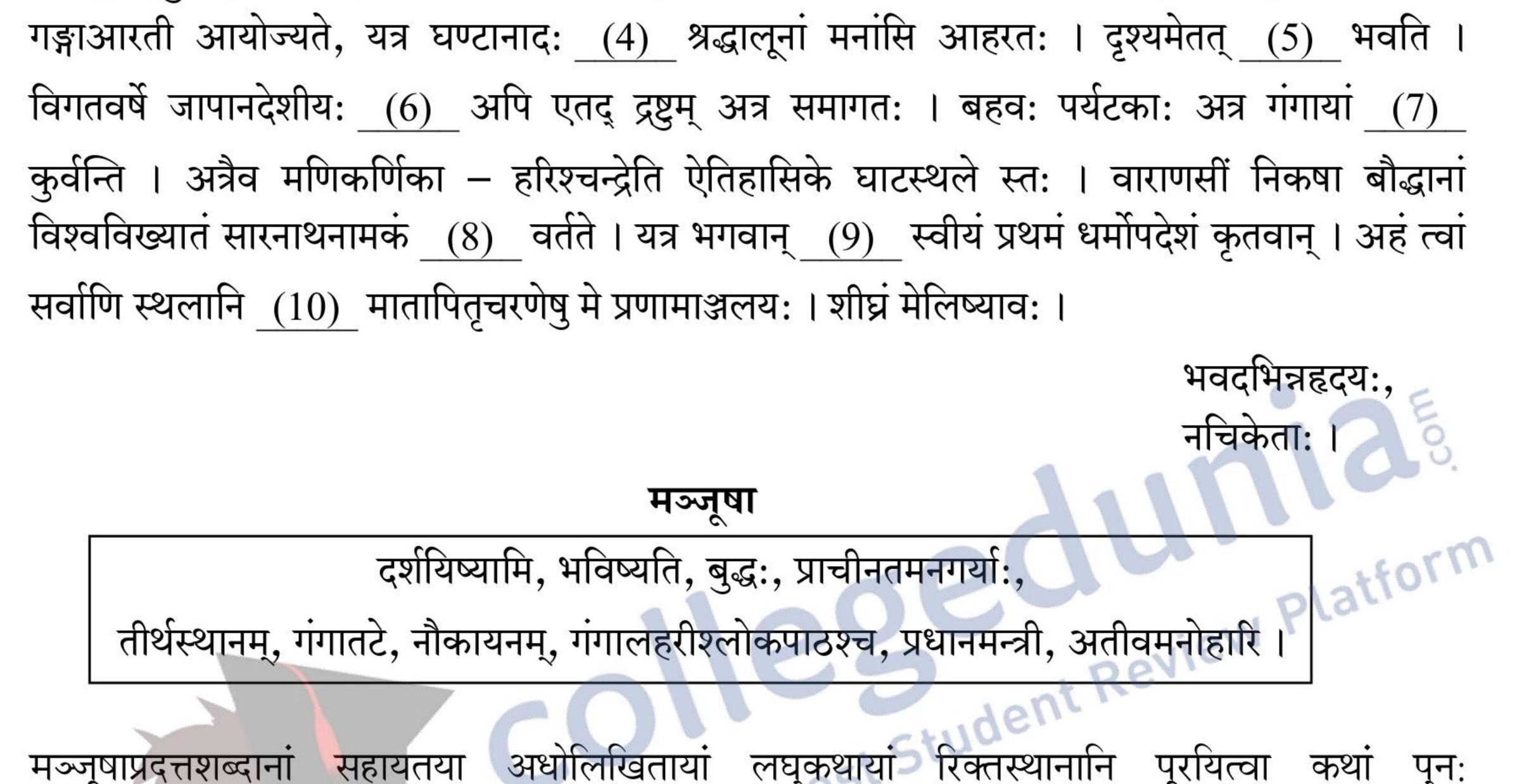
22

[**P.T.O.**

वाराणसीत:, दिनाङ्क : _____ प्रिय वयस्य सुकेश! सप्रेम नमो नम:, अत्र कुशलं तत्रास्तु । आगामिमासे तव दुर्गापूजावकाश: <u>(1)</u> । एतदवसरे अहं त्वां विश्वस्य <u>(2)</u> वाराणस्या: भ्रमणार्थं निमन्त्रयामि । <u>(3)</u> अवस्थितेयं नगरी संस्कृताध्ययनस्य प्रमुखकेन्द्ररूपेण प्रसिद्धा । पुरा ह्वेन्त्सांग-इत्सिंग – नामकौ चीनदेशीया यात्रिणौ अपि अत्र आगतवन्तौ । अत्र गङ्गातटे प्रति सायं

पत्रम्

 मञ्जूषाप्रदत्तशब्दाना सहायतया अधोलिखिताया लघुकथाया रिक्तस्थानानि पूरीयत्वा कथा पुन: लिखत ।
1/2 × 10 = 5

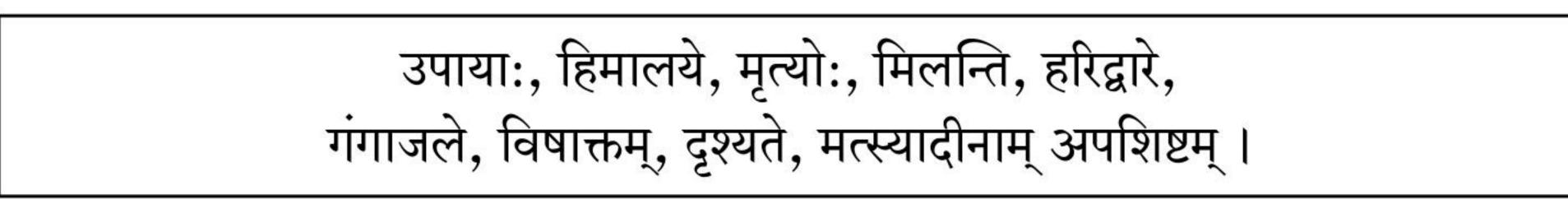
मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से निम्नलिखित लघुकथा में रिक्त स्थानों की पूर्ति कर कथा को पुन: लिखिए ।

Fill in the blanks of the following short story with the help of the words given in the box below and rewrite the same.

कथा :

गङ्ग<u>(i)</u> गङ्गोत्रीस्थानं निकषा गोमुखस्थलात् निःसरति । तदनन्तरम् अनेकाः नद्यः अस्यां <u>(ii)</u> । एतासु अलकनन्दा महत्त्वपूर्णास्ति । <u>(iii)</u> गङ्गायाः विशालं रूपं <u>(iv)</u> । परं यथा यथा इयम् अग्रेसरति नैकेषां नगराणाम् औद्योगिकसमवायानां च<u>(v)</u> एतां दूषयति । कानपुरे आगरानगरे च चर्मोद्योगानाम् अपशिष्टं <u>(vi)</u> सम्मिल्य गङ्गाजलं <u>(vii)</u> करोति । एतत्कारणात् कदाचन <u>(viii)</u> जलीयजन्तूनां <u>(ix)</u> अपि सूचनाः प्राप्यन्ते । साम्प्रतम् एतादृशः कालः समागतः, यदा अस्माभिः अस्याः समस्यायाः समाधानार्थं गम्भीराः (x) चिन्तनीयाः ।

मञ्जूषायां प्रदत्तपदानां साहाय्येन पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः 'हिमालयः' इति विषयम् अधिकृत्य वर्णनं 4. $1 \times 5 = 5$ कुरुत । मञ्जूषा में दिए गए पदों की सहायता से 'हिमालय' विषय का वर्णन पाँच संस्कृत वाक्यों में कीजिए : With the help of the words given in the box below describe "Himalayas" in five sentences in Sanskrit.

मञ्जूषा पर्वतमाला, हिमाच्छादितशिखरा:, सर्वोच्चपर्वत:, नद्य:, वनस्पतय:, खनिजा:, धार्मिकस्थानानि, देवभूमिः, तपःस्थली, योगिनः, साधवः, तपः, कुर्वन्ति ।

अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिच्छेदं कुरुत : निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों का सन्धिविच्छेद कीजिए : गङ्गः । India's largest Student Review Platform Disjoin Sandhis in the underlined words of the following sentences. सत्यमेव जयते नानृतम् (i) वाण्येका समलंकरोति पुरुषम् (ii)

5

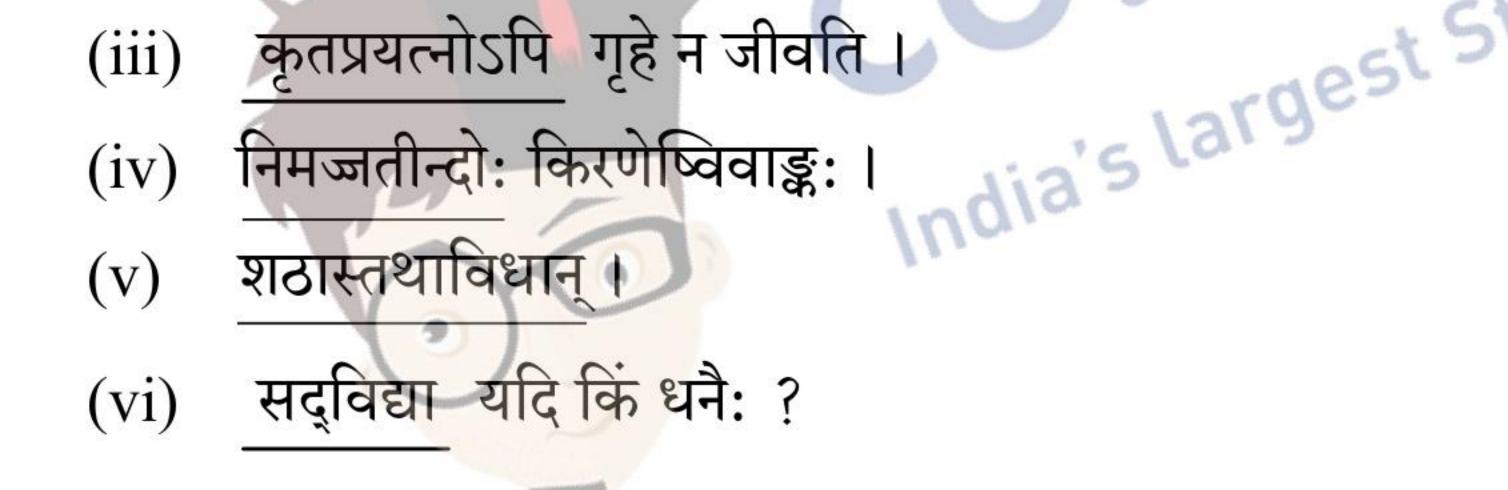
अनुप्रयुक्त व्याकरण **Applied Grammar**

खण्ड: ग (SECTION C)

अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

 $1 \times 6 = 6$

 $1 \times 6 = 6$

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित समस्तपदों के विग्रह लिखिए :

अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितसमस्तपदानां विग्रहा लेख्याः :

Expound the underlined words of the following sentences.

5.

6.

22

कृतप्रयत्नः आप न जावात । (1V)सर्वे यथास्थानम् उपविशन्ति । (v) अन्धकारे दीपदर्शनम् । (vi)

[**P.T.O.**

अधोलिखितवाक्येषु कोष्ठकान्तर्गतप्रकृतिं प्रत्ययं च योजयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत : $1 \times 8 = 8$ 7. निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक के अन्तर्गत दी गई प्रकृति के साथ निर्दिष्ट प्रत्यय को जोड़कर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए :

Fill in the blanks in the following sentences by adding suffixes to the roots and words given in the brackets :

- एनम् एव (आ+श्रि+तुमुन्) भवति परार्द्धसंख्या। (i) तिष्ठ तिष्ठ न (गम् + तव्यत्) _____ । (ii)
- (iii) मत्स्यजीविभिः तत्सरः (निर्+मत्स्य+तल्) ____
- नीतम् ।
- न कदाचित् आर्यस्य निष्प्रयोजना (प्र+वृत्+क्तिन्)। (iv) (रम्+अनीयर्) अयं दरिद्रभाव:। (\mathbf{v}) वेदाः एतस्य एव (वन्द्+इन्) _____ (vi) (vii) _____ (पिशुन+तत्) यद्यस्ति । (viii) मृगेषु _____ (नि+शि+क्त) शरा: न प्रयोक्तव्या: ।
- अधोलिखितेषु वाक्येषु कर्तृक्रियापदयोः अन्वितिः क्रियताम् : 8.

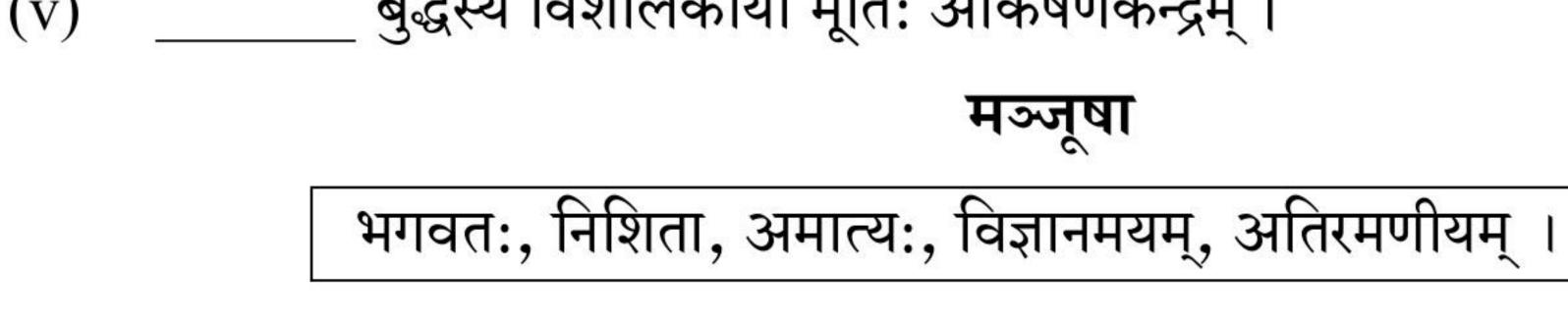
- Write the suitable verbs according to the subject in the following sentences : i) ईशोपनिषद् यजुर्वेदस्य चत्वारिंशत्तमः अध्यायः । ((अस्ति/अमि)
- देवः चन्द्रगुप्तः शिरसा प्रणम्य । (विज्ञापयति/विज्ञापयसि) (ii)

(वसति/वसन्ति) कस्मिंश्चिद् जलाशये त्रयः मत्स्याः (iii) (अनुशोचसि/अनुशोचामि) न खल्वहं नष्टां श्रियम् (iv) आधुनिकै: वैज्ञानिकै: अपि तथैव । (मन्यन्ते/मन्यते) (v) अथवा/OR

अधोलिखितेषु वाक्येषु विशेष्यैः सह मञ्जूषायाः विशेषणपदानि योजयतः $1 \times 5 = 5$ निम्नलिखित वाक्यों में मञ्जूषा से विशेष्य के अनुसार विशेषण जोड़िए :

Write the appropriate adjectives from the box with the qualifying nouns in the following sentences :

0

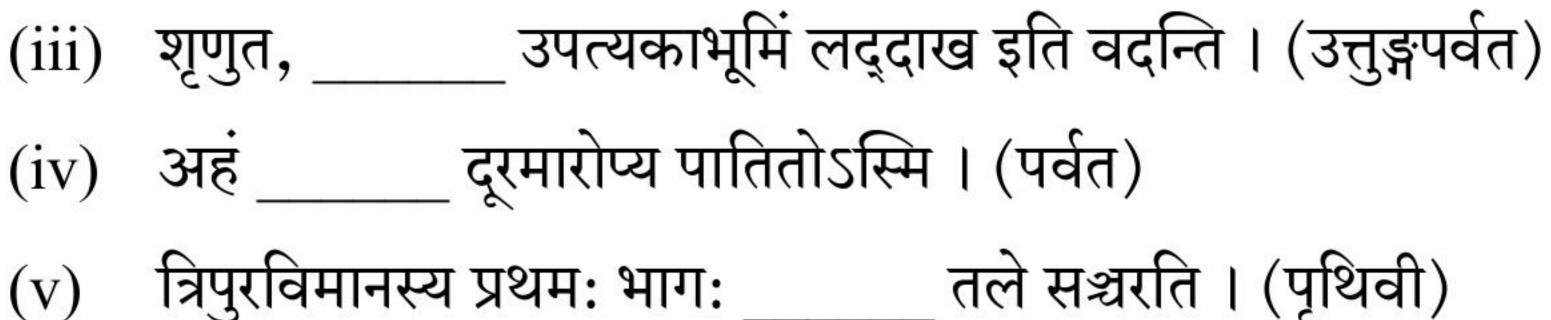

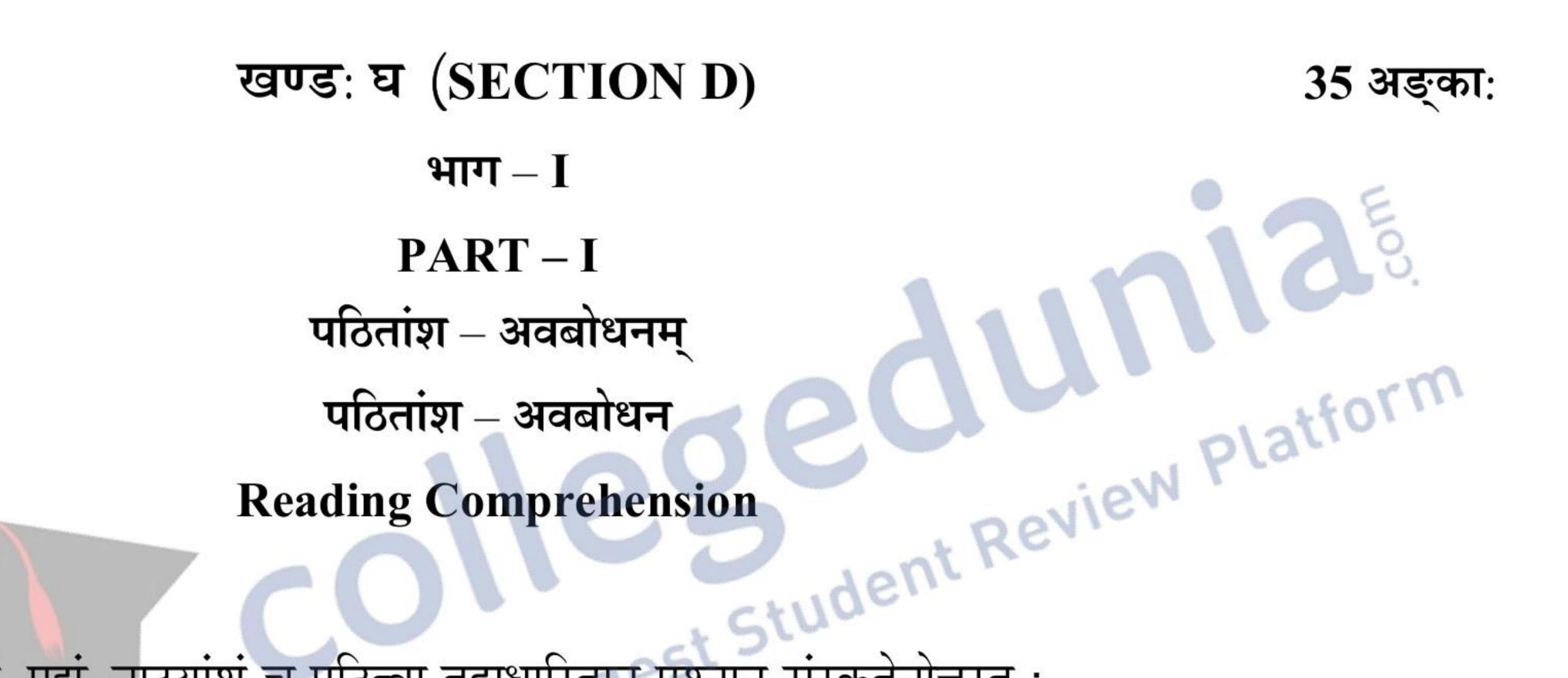
 $1 \times 5 = 5$

अधोलिखितेषु वाक्येषु कोष्ठकपदै: सह उपयुक्तविभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत : $1 \times 5 = 5$ 9. निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक में दिए गए शब्दों से उपयुक्त विभक्ति का प्रयोग कर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए :

Fill in the blanks using appropriate case-endings with the words given in the brackets in the following sentences :

- आर्य! देवेन अहम् चरणयोः प्रेषित: । (आर्य) (i)
- यदि एवं तर्हि शिष्येण आज्ञा पालनीया । (गुरु) (ii)

अधोलिखितं गद्यांशं, पद्यं, नाट्यांशं च पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेनोत्तरत : 10.

निम्नलिखित <mark>गद्यांश, प्रद्य तथा</mark> नाट्यांश को पढ़कर उन पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए :

Read the following prose, verse and drama passage and answer the questions based on them in Sanskrit:

गद्याश: (क)

> "तेषां तत् कुलिशपातोपमं वचः समाकर्ण्य अनागतविधाता सर्वान् मत्स्यान् आहूय अवदत् – अहो! श्रुतं भवद्भिः यत् मत्स्यजीविभिः अभिहितम् ? तद् रात्रावपि गम्यतां किश्चित् निकटं सरः । तन्नूनं प्रभातसमये मत्स्यजीविन: अत्र समागत्य मत्स्यसंक्षयं करिष्यन्ति।"

प्रश्नाः

एकपदेनोत्तरत । $\frac{1}{2} \times 2 = 1$ (अ) एक शब्द में उत्तर दीजिए । Answer in one word.

[**P.T.O.**

- 'वच:' इत्यस्य किं विशेषणम् अत्र प्रयुक्तम् ? (i)
- Answer as directed.
- यथानिर्देश उत्तर दीजिए।
- Answer in a complete sentence. अनागतविधाता सर्वान् मत्स्यान् आहूय किं कर्तुम् आदिशत् ? यथानिर्देशमुत्तरत ।
- पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए ।
- पूर्णवाक्येनोत्तरत । (ब)

1/2

1

1

1

1

Lindes.

एक शब्द में उत्तर दीजिए Answer in one word.

एकपदेनोत्तरत । (अ)

''स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपम् हितान्न यः संशृणुते स किंप्रभुः । सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिम् नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः ।।"

(ख) पद्यम्

प्रश्ना :

(स)

(स)

'प्रातः' इत्यस्य स्थाने किं पर्यायपदम् प्रयुक्तम् ? (ii) 'करिष्यन्ति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ? (iii) 'संग्रहः' इत्यस्य विलोमपदं किम् ? (iv)

- **Eggent** Review $Pla_{1/2}^{t} \times 2 = 1$ यः अधिपं साधु न शास्ति स किम् उच्यते ? (i)
- नृपेषु अमात्येषु च सदानुकूलेषु काः रतिं कुर्वते ? (ii)
- पूर्णवाक्येनोत्तरत (ब) पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए ।

Answer in a complete sentence. किंप्रभुः कीदृशः भवति ? यथानिर्देशमुत्तरत ।

यथानिर्देश उत्तर दीजिए ।

Answer as directed.

8

(iii) 'दुष्ट: राजा' इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ? 'सम्पदः' इत्यस्य विलोमपदं किम् ? (iv)

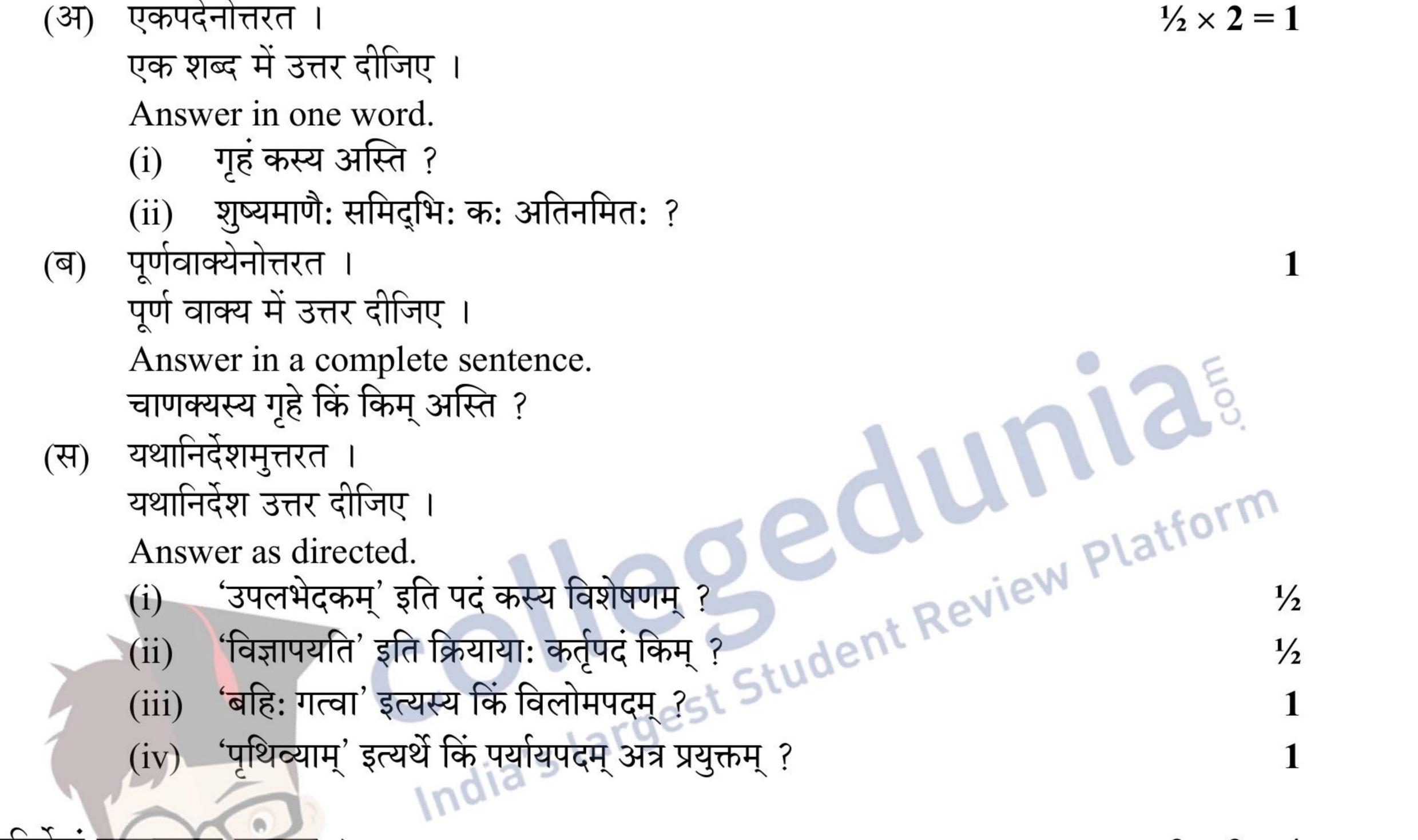

प्रश्नाः

(ग)

– वैहीनरे ! किम् आगमनप्रयोजनम् ? चाणक्य: आर्य! देव: चन्द्रगुप्त: आर्यं शिरसा प्रणम्य विज्ञापयति – यदि कार्ये बाधा न स्यात् कञ्चकी तर्हि आर्यं द्रष्टम् इच्छामि ।"

नाट्यांश : "कश्चकी – (प्रविश्य) इदम् आर्यचाणक्यस्य गृहम् । अहो ! राजाधिराजमन्त्रिणो विभूति: । तथाहि गोमयानाम् उपलभेदकम् एतत् प्रस्तरखण्डम्, अत्र शुष्यमाणै: समिद्भि: अतिनमितः छदिप्रान्तः । जीर्णाः भित्तयः । (भूमौ निपत्य)जयतु आर्यः ।

- यथानिर्देशं प्रश्नद्वयम् उत्तरत । 11. यथानिर्देश दोनों प्रश्नों के उत्तर दीजिए ।

भावार्थाः

2 + 2 = 4

[**P.T.O.**

Answer **both** the questions as directed.

'देव ! क: अन्य: जीवितुकामो देवस्य शासनम् अतिवर्तेत ?' – इदं वाक्यं क: कं प्रति कथयति ? (1)

'सौहृदानि सुजने शिथिलीभवन्ति' अस्याः पङ्क्तेः सन्दर्भग्रन्थं लेखकं च लिखत । (ii)

प्रत्येकम् अंशस्य प्रदत्त-भावार्थ**त्रयात् एकं** शुद्धं भावार्थं चित्वा लिखत : $2 \times 2 = 4$ 12. प्रत्येक अंश के लिए दिए गए **तीन** भावार्थों में से **एक** शुद्ध भावार्थ का चयन करके लिखिए : Pick out and write the correct one out of the three explanations given for each of the following lines : 'लोभश्चेदगुणेन किम् ?' (अ)

यदि मनुष्ये एको लोभरूपी दुर्गुण: वर्तते तदा अन्येषां दुर्गुणानां का आवश्यकता ? (i) लोभिनि जने न कोऽपि गुण: भवति। (ii) (iii) यदि मनुष्ये लोभ: अस्ति, तर्हि गुणै: न किमपि प्रयोजनम् ।

9

अधोलिखितस्य पद्यस्य प्रदत्तं भावार्थं मञ्जूषाप्रदत्तपदैः पूरयित्वा पुनः लिखत : $1 \times 4 = 4$ निम्नलिखित पद्य के लिए दिए गए भावार्थ को मञ्जूषा में दिए गए पदों से पूर्ण कर पुन: लिखिए : Complete the central idea of the given verse with the words given in the box and rewrite the same.

अथवा / OR

- (iii) सज्जन पुरुषाय धनं नावश्यकम् ।
- यस्य समीपे श्रेष्ठा विद्या भवति, तस्य कृते अन्य धनानाम् आवश्यकता नास्ति । (ii)
- विदुषे धनस्य आवश्यकता भवति । (i)
- भावार्थाः
- 'सद्विद्या यदि किं धनै: ?' (ब)

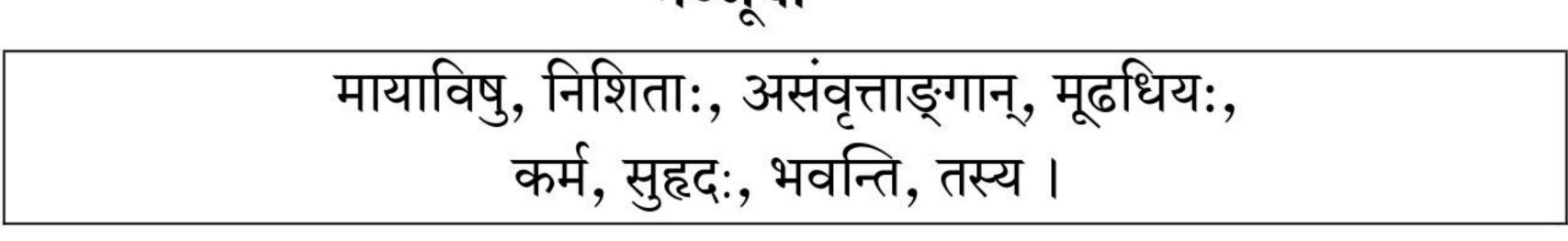
भावार्थः काल: सदैव _____ । कालेन प्राप्ता विद्या अपि शनै: शनै: _____ भवति । काले व्यतीते दृढा वृक्षा: अपि भूत्वा भूमौ पतन्ति । जलस्य गन्तव्यस्थानमपि शुष्कं जायते । परन्तु प्रदत्तं यज्ञाग्नौ प्रदत्तं च धनादिकं सदैव स्थिरं भवति । मञ्जूषा दीनेभ्यः, जीर्णाः, विस्मृता, परिवर्तनशीलः । पदै: रिक्तस्थानपूर्तिं अधोलिखितस्य प्रदत्तान्वये श्लोकद्वयस्य मञ्जूषातः कृत्वा पुनः अन्वय लिखत : $\frac{1}{2} \times 8 = 4$

निम्नलिखित दो श्लोकों के लिए दिए गए अन्वयों में मञ्जूषा के पदों से रिक्त स्थानों की पूर्ति कर अन्वय

13.

को पुन: लिखिए : The prose order renderings of the following two verses have been given below. Fill in the blanks from the words given in the box and rewrite the same. (अ) "निर्वैरा विमुखीभवन्ति सुहृदः स्फीता भवन्त्यापदः । पापं कर्म च यत्परैरपि कृतं तत्तस्य सम्भाव्यते ।।" अन्वयः निर्वैरा: विमुखीभवन्ति, आपद: स्फीता: परै: अपि च यत्पापं कृतम्, तत् सम्भाव्यते । "व्रजन्ति ते मूढधियः पराभवं भवन्ति मायाविषु ये न मायिनः । (ब) प्रविश्य हि घ्रन्ति शठास्तथाविधान्, असंवृत्ताङ्गान्निशिता इवेषव: ।।" अन्वयः मायिन: न भवन्ति ते पराभवं व्रजन्ति । ये शठाः हि इषव इव तथाविधान् प्रविश्य घ्रन्ति ।।

22

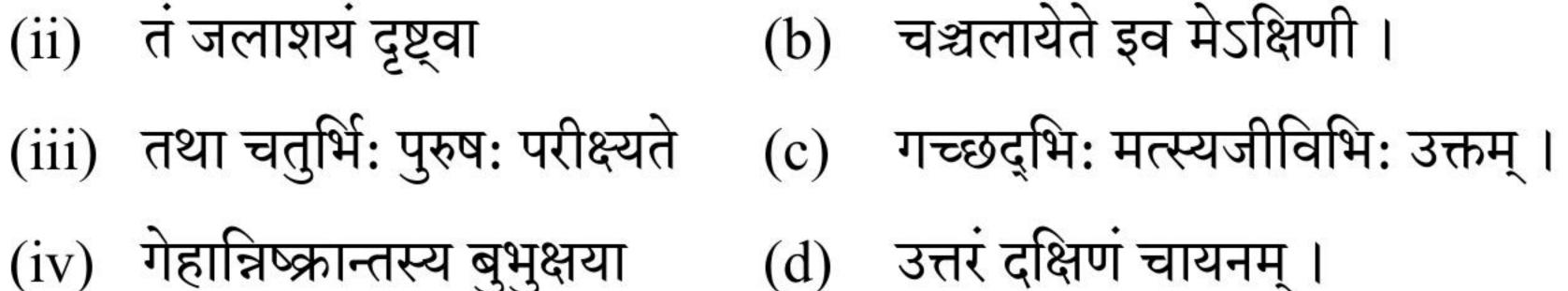

अधोलिखितानां **'क'** – स्तम्भस्य वाक्यांशानां **'ख'** – स्तम्भस्य वाक्यांशै: सह सार्थकसम्मेलनं कृत्वा 14. वाक्यानि पुनः लिखत : $1 \times 4 = 4$

निम्नलिखित 'क' स्तम्भ के वाक्यांशों का 'ख' स्तम्भ के वाक्यांशों के साथ सार्थक मिलान कर लिखिए :

Match the following sentences of the column 'क' with the suitable sentences of column 'ख' and rewrite the same.

(क) (ख) एष एव अङ्गीकरोति (a) त्यागेन शीलेन गुणेन कर्मणा। (i)

अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितशब्दानां प्रसङ्गानुसारं सार्थकम् अर्थं चित्वा लिखत : $1 \times 4 = 4$ 15. निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित शब्दों के प्रसंगानुसार सार्थक अर्थ चुनकर लिखिए : Select and write the appropriate meanings of the underlined words in the following sentences :

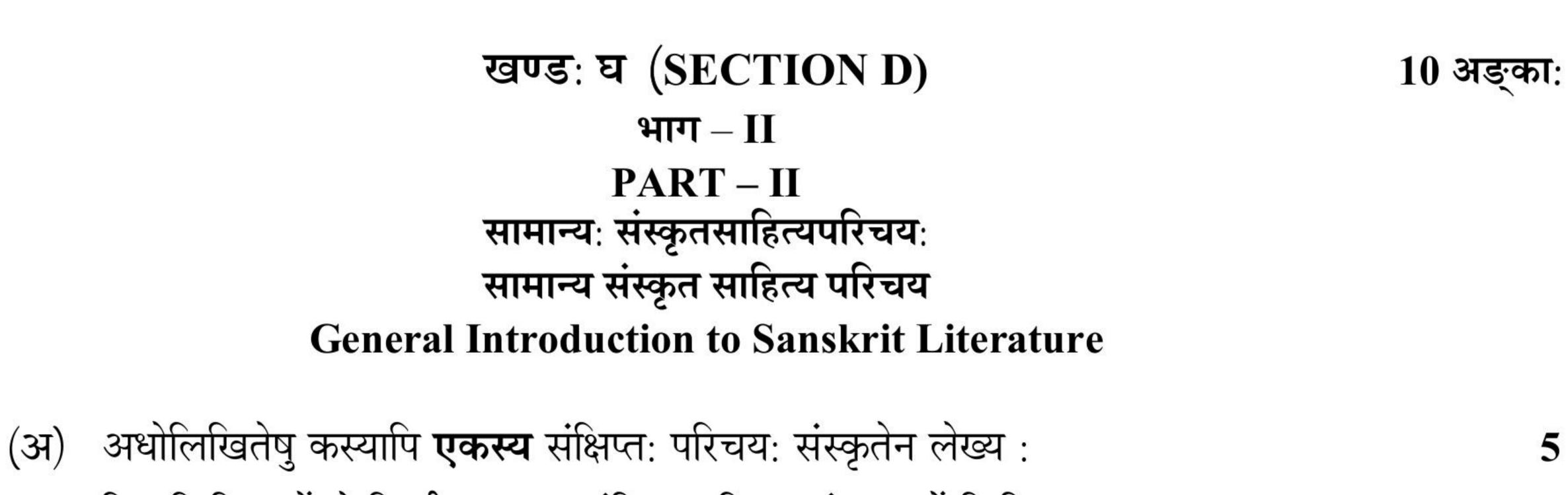
- (iii) आच्छादयति 'सत्येन पन्थाः विततो देवयानः ।' (स) आकाश: (1) मार्ग: (ii) (iii) पृथिवी 'आर्यप्रसादात् अनुभूयते एव सर्वम् ।' (द) आर्यस्य भवनात् (1)
- (ब) प्राप्नोति (ii)

- आर्थस्य प्रसन्नतया (ii)
- (iii) आर्यस्य कृपया

22

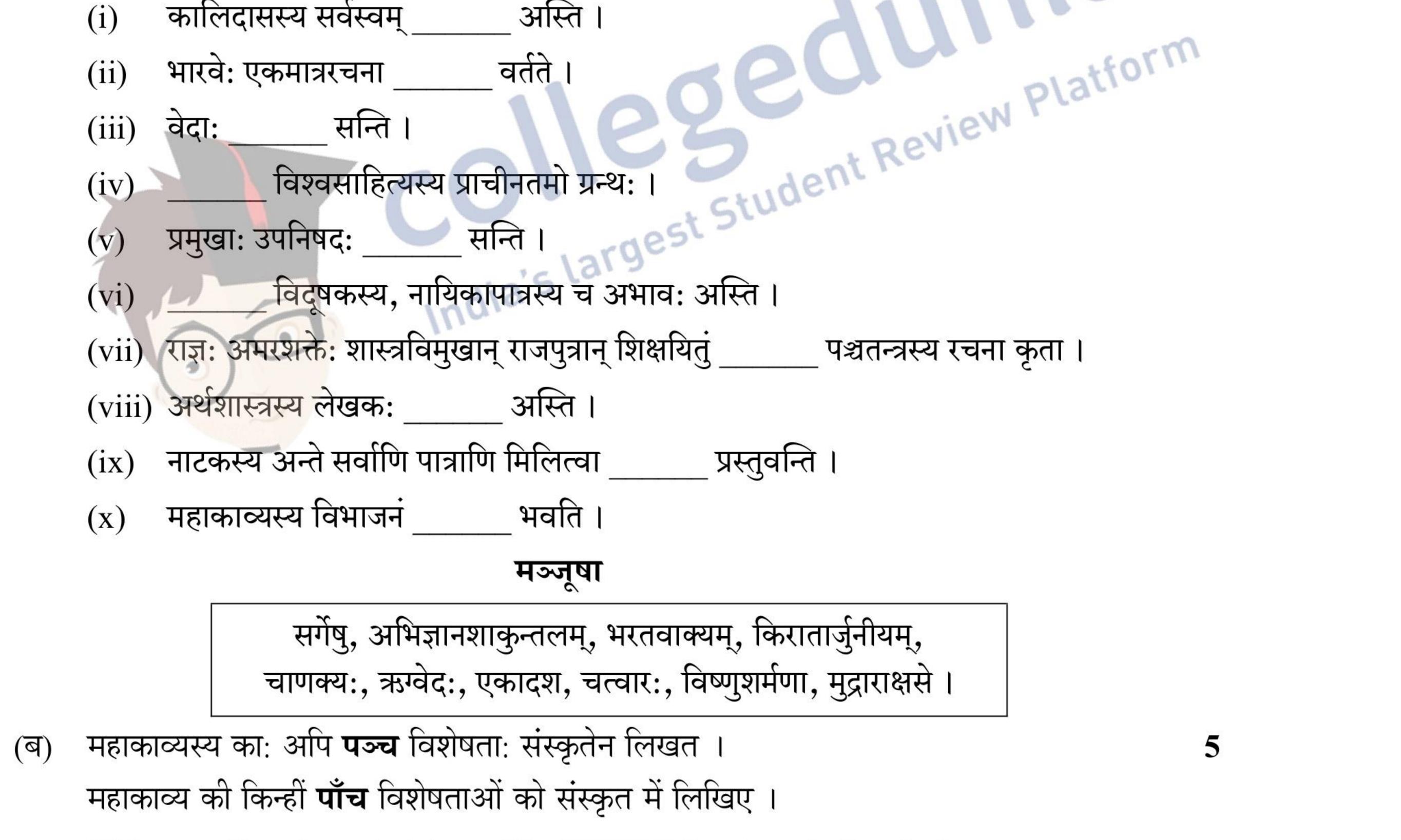

निम्नलिखित में से किसी **एक** का संक्षिप्त परिचय संस्कृत में लिखिए : Write a brief note on any one of the following in Sanskrit : भास:, भारवि:, कालिदास:।

अथवा / OR

अधोलिखितेषु मञ्जूषापदसहायतया रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुन: लिखत । $\frac{1}{2} \times 10 = 5$ निम्नलिखित में मञ्जूषा के पदों की सहायता से रिक्त स्थानों की पूर्ति कर पुन: लिखिए । Fill in the blanks in the following using the words from the box and rewrite the same.

- कालिदासस्य सर्वस्वम् अस्ति । (1)

Write any five characteristics of the महाकाव्य literature in Sanskrit.

5

16.

